

Hromadné zimovanie divých husí v Podunajsku v zime 2005/06

Mass wintering of geese in the Danube lowland in winter 2005/06

Jozef RIDZOŇ¹, Johannes LABER², Ján GÚGH³ & Katarína SLABEYOVÁ⁴

¹Oravice 214, 029 56 Zákamenné, Slovensko; ridzon@vtaky.sk

²Brunnstubengasse 50, 2102 Bisamberg, Slovensko; johannes.laber@kabsi.at

³941 41 Bešeňov 521, Slovensko; johnyg82@yahoo.com

⁴Nábrežie Svobodu 28, 811 02 Bratislava, Slovensko; iwcslovakia@yahoo.com

In winter 2005/06 we observed three regular night roosting sites of three goose species (Bean Goose, Greater White-fronted Goose, Greylag Goose) on the Slovak section of the Danube River. We registered together 3000–35000 individuals of geese. This number is the highest recorded during coordinated censuses in Slovakia. Abundance during the winter reached two peaks. The first one was in mid-December and the second one in the first days of February. Comparison with the data obtained from international census in surroundings of the Neusiedler See in Austria and water reservoirs Nové Mlýny in the Czech Republic showed that fluctuations in abundance were caused by movements of geese among localities in area bordered by the Neusiedler See and the water reservoirs Nové Mlýny and Hrušovská zdrž. The high number of wintering geese in the winter 2005/06 was caused not only by climatic conditions; the Hrušovská zdrž site was one of the few in the above specified area which were frozen partly only. Feeding areas in its surroundings were accessible over the whole winter, and, at the same time, hunting activities absented completely. These three factors resulted in high numbers of wintering geese in the territory of the Hrušovská zdrž water reservoir.

Úvod

Podunajsko je spolu so Záhorím najvýznamnejším zimoviskom husí na Slovensku (Danko et al. 2002, Ridzoň 2005). Veľké koncentrácie husí priťahovali pozornosť ornitológov už v minulosti, a preto prvé koordinované sčítanie vodného vtáctva na Slovensku bolo práve sčítanie divých husí na Dunaji na nocoviskách v zime 1962/63 (Hudec et al. 1967). Sčítanie husí na Dunaji sa znovu zopakovalo aj v zimách 1972/73 a 1978/79 (Randík 1979, 1983). Od roku 1991 sa početnosť zimujúcich husí na Dunaji sleduje v rámci programu Zimné sčítanie vodného vtáctva na Slovensku (Darolová 1993, Dobšovič et al. 2004, Ridzoň 2005).

Je treba zdôrazniť, že podmienky pre zimovanie vodného vtáctva na Dunaji výrazne ovplyvnilo napustenie Dunajského vodného

diela a na Hrušovskej zdrži tak vzniklo významné zimovisko vodného vtáctva. Špecifické podmienky zimy 2005/2006 s nízkymi teplotami, ako aj zákaz poľovania na vodné vtáctvo (ako preventívne opatrenie proti šíreniu vtácej chrípky) boli jednou z hlavných príčin hromadných koncentrácií zimujúcich husí v Podunajsku. Práve tieto skutočnosti nás viedli k tomu, že sme zimujúce husí v Podunajsku systematicky sledovali a sčítavali na nocoviskách.

Metodika

Početnosť zimujúcich husí bola sledovaná na dvoch lokalitách Hrušovskej zdrže Dunajského vodného diela (obr. 1) a na Čenkovskom ostrove v hlavnom toku Dunaja (rkm 1734–1733) v katastri obce Mužla – Čenkov. V zime 2005/2006 sme zisťovali početnosť husí sčítaním

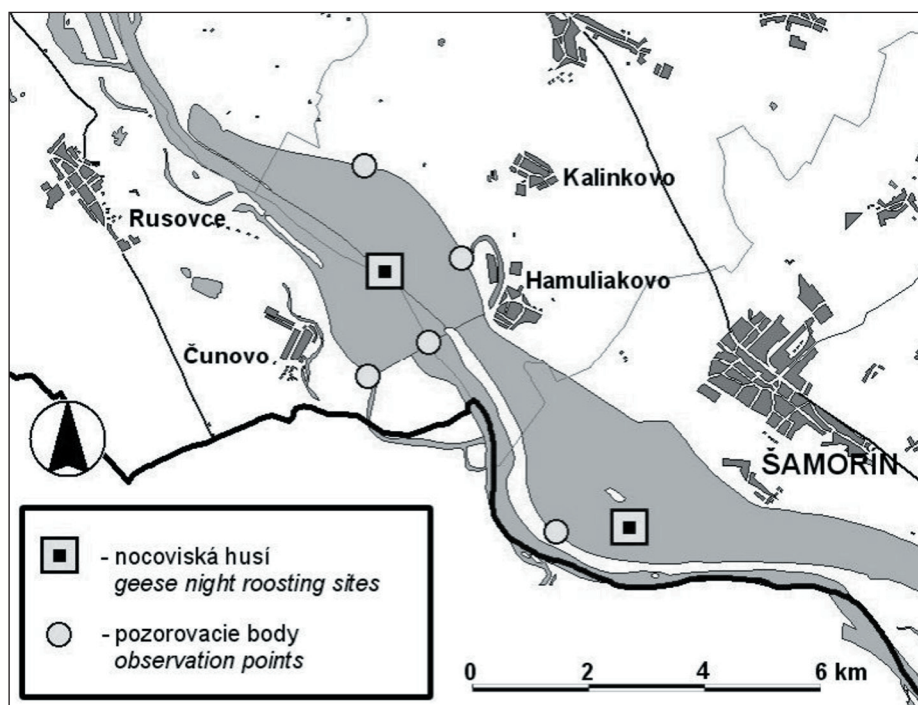
na nocoviskách v nasledujúcich termínoch: 15. 10. 2005, 13. 11. 2005, 11. a 16. 12. 2005, 6., 13. a 27. 1. 2006, 1., 12. a 18. 2. 2006. Na nocoviskách boli husi sčítané pri svtaní, pred ich ranným rozletom, pomocou statívových ďalekohľadov Meopta H 20–60 × 75. Početnosť a druhové zloženie krdľov sme overovali aj na fotografických snímkach, zhotovených počas sčítania. Vzhľadom na rozsiahlu plochu Hrušovskej zdrže, využívali sa viaceré sčítacie stanovišťa (obr. 1). Údaje získané systematickým sčítaním husí na nocoviskách boli doplnené aj o náhodné pozorovania, získané v termínoch zimného sčítania vodného vtáctva v Podunajsku.

Výsledky

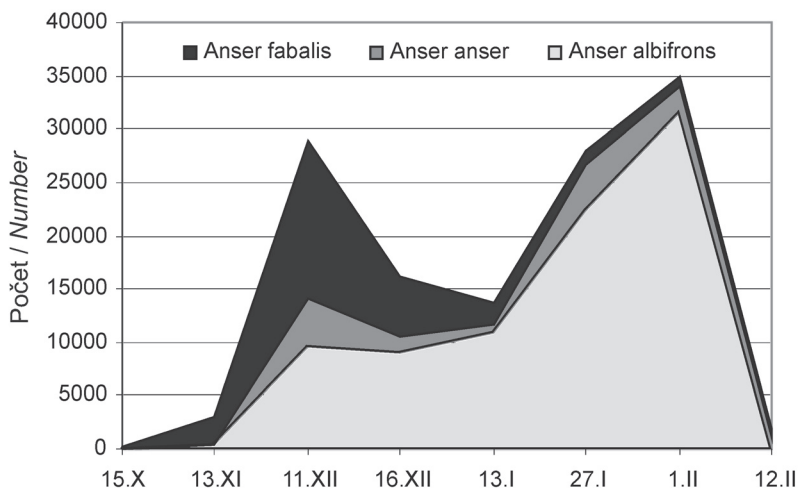
Nocovisko na Hrušovskej zdrži bolo obsadené od prvej polovice novembra. Pri prvom sčítaní 13. 11. 2005 na ňom bolo zrátaných spolu 3000 ex. husí (tab. 1). Počas sčítaní dosiahli zistené počty dve maximá (obr. 2) a to 11. 12. 2005, kedy bolo zrátaných spolu 29000 ex. a 1. 2.

2006 kedy bolo zrátaných spolu 35000 ex. husí. Minimálna hodnota medzi týmito dvoma maximami bola zistená 13. 1. 2006 a to 13700 ex. Najpočetnejším druhom v prvej polovici zimy bola hus siatinná (*Anser fabalis*), najväčšiu dominanciu dosiahla 13. 11. 2005 a to 90 % zo všetkých sčítaných husí. Jej podiel na nocovisku postupne klesal až do 1. 2. 2006, kedy jej dominancia klesla na 3 % z celkového počtu. V druhej polovici zimy bola najpočetnejším druhom hus bieločelá (*Anser albifrons*), ktorej dominancia dosiahla 1. 2. 2006 90 % pri počte sčítaných jedincov 31500 ex. Už 12. 2. 2006 však bolo jej zastúpenie len 2,6 % zo všetkých zistených husí. Dominancia husi divej (*Anser anser*) kolísala v priebehu zimy od 5 do 15 %.

Nocovisko na Čenkovskom ostrove bolo obsadené až v januári 2006, kedy pri prvom sčítaní bolo na ňom zrátaných 1000 ex. husí. Maximum bolo zistené 21. 1. 2006 a to 8000 ex. Na rozdiel od nocoviska na Hrušovskej zdrži druhom s najväčším zastúpením v druhej polovici zimy bola na Čenkovskom ostrove

Obr.1. Rozmiestnenie pozorovacích bodov a nocovísk na Hrušovskej zdrži.
Fig. 1. Distribution of observation points and night roosting sites over the Hrušovská zdrž water reservoir.

Obr. 2. Početnosť zimujúcich husí na nocovisku na Hrušovskej zdrži v zime 2005/06.

Fig. 2. Abundance of wintering geese at a night roosting site at the Hrušovská zdrž water reservoir in the winter 2005/06.

A. fabalis, ktorej dominancia dosiahla hodnoty od 70 do 100%.

Na Hrušovskej zdrži nocovali zimujúce husi v priebehu zimy na dvoch nocoviskách (obr. 1), časť vtákov z týchto dvoch nocovísk nepravidelne nocovala aj v príľahlom starom koryte Dunaja pod tzv. prehradením. Okrem týchto dvoch nocovísk a nocoviska na Čenkovskom ostrove nebolo napriek snahe objavené na Dunaji a v okolí žiadne ďalšie nocovisko.

V zime 2005/2006 boli v rámci zimného sčítania vodného vtáctva v Podunajsku zaznamenané zimujúce husi aj na ďalších lokalitách: *A. anser*: 18. 12. 2005, Dunaj medzi Zlatnou na

Ostrove a Veľkými Kosihami (rkm 1779–1788) – 28 ex. (K. Sobeková); 18. 12. 2005, Dunaj medzi Kližskou Nemou a Čičovom (rkm 1792–1800) – 80 ex. (L. Turčoková); 14. 1. 2006, Dunaj pri Gabčíkove (rkm 1820–1826) – 45 ex. (K. Sobeková); 14. 1. 2006, Váh medzi ústím do Dunaja a ústím Komárňanského kanála – 125 ex. (R. Kvetko); 21. 1. 2006, Dunaj pri Patinciach (rkm 1755–1754) – 250 ex. (J. Gúgh); 18. 2. 2006, Dunaj pri Patinciach (rkm 1755–1754) – 550 ex. (J. Gúgh); *A. albifrons*: 14. 1. 2006, kanál „Gabčíkovo-Topoľníky“ medzi Gabčíkovom a Vrakúňom – 1 ex. (T. Blaškovič); 21. 1. 2006, Dunaj pri Patinciach (rkm 1755–1754) – 150 ex. (J. Gúgh); *A. fabalis*: 21. 1. 2006, Dunaj pri Patinciach (rkm 1755–1754) – 400 ex. (J. Gúgh); *Anser erythropus*: 21. 1. 2006, Dunaj pri Patinciach (rkm 1755–1754) – 1 ex. (J. Gúgh).

Diskusia

Počet divých husí zimujúcich v Podunajsku s maximom 35000 exemplárov zrátaným na nocoviskách na Hrušovskej zdrži a Čenkovskom ostrove bol doteraz najvyšším zaznamenaným počtom. Maximálny počet husí bieločelých – 31500 ex. zistený 1. 2. 2006 na Hrušovskej zdrži bol zatiaľ najvyšším zisteným počtom toh-

Tab. 1. Poveternostné podmienky z meteorologickej stanice Bratislava – letisko v zime 2005/06 podľa SHMÚ (T – priemerná mesačná teplota, R – rozdiel priemernej mesačnej teploty s dlhodobým priemerom mesiacu z rokov 1966–2006, SD – počet dní s vrstvou snehu viac ako 1 cm, VS – maximálna hrúbka vrstvy snehu).

Table 1. Meteorological data from the meteorological station Bratislava – Airport recorded in winter 2005/06 (T – average monthly temperature, R – difference between the average monthly temperature and long-term monthly average in years 1966–2006, SD – number of days with snow cover thicker than one cm, VS – maximum thickness of snow cover).

2005/06	T (°C)	R (°C)	SD	VS (cm)
október	10,9	0,8	0	-
november	4,2	-0,4	3	5
december	0,8	0,1	10	17
január	-3,4	-2,7	8	15
február	-1,1	-2,2	18	25
marec	3,6	-1,8	6	5

Tab. 2. Početnosť zimujúcich husí na nocoviskách na Hrušovskej zdrži a Čenkovskom ostrove v zime 2005/06 ('nocovisko sa posunulo asi 5 km po prúde Dunaja, NO – nocovisko neobsadené, NS – nocovisko nesčítané).

Table 2. Abundance of wintering geese at night roosting sites Hrušovská zdrž and Čenkovský ostrov in winter 2005/06 ('night roosting site shifted five km down-river, NO – unoccupied night roosting site, NS – uncounted night roosting site).

nocovisko / roost site dátum / date	Hrušovská zdrž			Čenkovský ostrov		
	<i>A. albifrons</i>	<i>A. anser</i>	<i>A. fabalis</i>	<i>A. albifrons</i>	<i>A. anser</i>	<i>A. fabalis</i>
15. 10. 2005	NO	NO	NO	NO	NO	NO
13. 11. 2005	300	0	2700	NO	NO	NO
11. 12. 2005	9500	4500	15000	NO	NO	NO
16. 12. 2005	9000	1500	5700	NO	NO	NO
6. 1. 2006	NS	NS	NS	0	0	1000
13. 1. 2006	10960	690	2050	NS	NS	NS
21. 1. 2006	NS	NS	NS	1600	800	5600
27. 1. 2006	22400	4200	1400	NS	NS	NS
28. 1. 2006	NS	NS	NS	320	80	3600
1. 2. 2006	31500	2450	1050	NS	NS	NS
12. 2. 2006	50	1000	900	NS	NS	NS
18. 2. 2006 ¹	NS	NS	NS	87	593	2470

to druhu na Slovensku. Vyššie počty neuvádza ani Darolová & Jureček (2002) a vyššie počty neboli zistené ani počas sčítaní v posledných rokoch (Ridzoň 2003, 2005). Koordinované sledovanie zimujúcich husí poukazuje na to, že v priebehu zimy dochádza k presunu zimujúcich husí medzi hlavnými zimoviskami.

V zime 2005/06 sa v porovnaní so zimou 2004/05 výrazne nezmenil počet zimujúcich husí na území medzi vodnými nádržami Nové Mlýny na južnej Morave, Neziderským jazerom v Rakúsku a Hrušovskou zdržou na Slovensku (Laber & Pellingner 2006). Zmenila sa len ich distribúcia. V januári 2005 boli najväčšími nocoviskami Neziderské jazero a priľahlé územie Seewinkel a Hanság (67,4 % všetkých zimujúcich husí), druhým najväčším nocoviskom boli vodné nádrže Nové Mlýny na južnej Morave, Adamovské štrkoviská na Záhorí, rybník „Kühlteich“ pri obci Hohenau v Rakúsku (25,3 % zo všetkých zimujúcich husí) a až potom nasledovala Hrušovská zdrž, na ktorej nocovalo len 7,3 % z celej populácie zimujúcej vo vyššie spomínanom území (Laber & Pellingner 2006). Koncom januára a začiatkom februára 2006 boli podmienky v oblasti Hrušovskej zdrže optimálne (zdrž nebola úplne zamrznutá, absentovalo poľovanie, v okolí sa nachádzali dostatočné plochy na získavanie potravy), preto sa tu sústredila veľká časť zimujúcich husí celej panónskej oblasti. Taktiež pozorovania počas troch mesiacov (december 2005 až február 2006) poukazujú na to, že stav zimujúcich husí vo vyššie spomínanom území bol konštantný

(asi 40000–50000 ex.) a husi sa len presúvali medzi územiami (Neziderské jazero, Hrušovská zdrž, vodné nádrže Nové Mlýny) podľa kvality nocovísk a potravinnej ponuky.

Ako dokazuje odčítanie krúžkov husí bieločelých a husí divých (J. Laber & J. Chytil in verb.) dochádza v priestore medzi Neziderským jazerom a vodnými nádržami Nové Mlýny k výmene zimujúcich a migrujúcich krdľov husí a teda je možné hovoriť o jednom veľkom zimovisku, ktoré husi využívajú v závislosti od poveternostných podmienok, zamrznutia vodných hladín, snehovej pokrývky, intenzity poľovania, potravinnej ponuky a presunov na jednotlivých nocoviskách. Odčítanie krúžkov poukazuje aj na nápadné prelety veľkých krdľov pozdĺž riek Morava a Dyje, ako aj ponad územie „Parndorfer Platte“ v Rakúsku. Krdle husí si veľmi dynamicky vyberajú nocoviská, resp. migračné zastávky. V období ťahu sa dodatočne k týmto regionálnym preletom pripája samotná migrácia. Načrtnutá problematika presunov husí medzi zimoviskami poukazuje na potrebu medzinárodnej spolupráce pri získavaní údajov o početnosti husí.

Keď porovnáme výsledky sčítania zimujúcich husí na Dunaji v zimách 1962/63 a 2005/06, môžeme konštatovať, že sa tu výrazne zmenilo druhové zastúpenie zimujúcich vtákov. Kým v zime 1962/63 bola najpočetnejším druhom husí siatinná, s dominanciou viac ako 90 %, hus bieločelá dosahovala dominanciu len necelých 10 % (Hudec et al. 1967). V zime 2005/06 výrazne vzrástlo zastúpenie husí bieločelej, ktorá

bola v druhej polovici zimy najpočetnejším druhom v sledovanom území.

PodĎakovanie

Na tomto mieste by sme veľmi radi poďakovali všetkým mapovateľom, ktorí sa zúčastnili sčítania vodného vtáctva a Spoločnosti pre ochranu vtáctva na Slovensku (dnes SOS/BirdLife Slovensko), ktorá je organizátorom zimného sčítania vodného vtáctva. Osobitne radi by sme poďakovali Š. Benkovi, ktorý pomohol organizačne pri zabezpečení sčítania na nocoviskách na Hrušovskej zdrži, a bez ktorého by nebolo možné sčítanie vôbec uskutočniť v takomto rozsahu. Osobitne ďakujeme všetkým mapovateľom (M. Brinzík, G. Čamlík, D. Gruľa, A. Chudý, J. Kaľavský, M. Kaľavský, H. Latková a J. Svetlík), ktorí pravidelne vstávali skoro ráno na sčítanie husí na nocoviskách, ako aj za poskytnutie údajov.

Literatúra

- DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.) 2002: Rozšírenie vtákov na Slovensku. — VEDA, Bratislava.
- DAROLOVÁ A. 1993: Výsledky zimného sčítania vodných vtákov na slovenskom úseku Dunaja a Moravy za roky 1991–92. — *Sylvia* 29: 36–40.
- DAROLOVÁ A. & JUREČEK R. 2002: Hus bieločelá (*Anser albifrons*). — Pp.: 113–115. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- DOBŠOVIČ J., RIDZOŇ J. & SLABEYOVÁ K. 2004: Zimné sčítanie vodného vtáctva na Podunajsku v rokoch 2000–2004. — Pp.: 9. In: KAUTMAN J. & STLOUKAL E. (eds.): Zborník abstraktov z konferencie 10. Feriencove dni. Bratislava, 25. – 26. 11. 2004. Faunima, Bratislava.
- HUDEC K., NAGY I. & RANDÍK A. 1967: Ťah a zimovanie divých husí v oblasti československo-maďarského úseku Dunaja. — *Československá ochrana prírody* 5: 205–237.
- LABER J. & PELLINGER A. 2006: Gänsebestände der Gattungen Anser & Branta am Durchzug und Winter 2004/2005 sowie 2005/2006 im Neusiedler See-Gebiet. — Bericht an den Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel im Rahmen des Nationalparkprojektes NP25.
- RANDÍK A. 1979: Ťah a zimovanie divých husí na Dunaji v rokoch 1972/73 (Predbežná správa). — Pp.: 16. Pan-nonikum 1. Súbor prednášok z pracovnej konferencie Súčasný stav rozšírenia, ochrany a výskumu vodných vtákov v ČSSR a v Strednej Európe, 24. 11. 1977, Bratislava.
- RANDÍK A. 1983: Numbers of wild geese in the czechoslovak-hungarian section of Danube in 1962/63, 1972/73 and 1978/79. — *Aquila* 90: 43–44.
- RIDZOŇ J. 2003: Správa zo zimného sčítania vodného vtáctva v sezóne 2002/2003. — SOVS, Bratislava.
- RIDZOŇ J. 2005: Správa zo sčítania vodného vtáctva na Slovensku (2003/2004). — SOVS, Bratislava.

Došlo: 20. 6. 2006

Prijaté: 14. 8. 2006

Ďalšie hniezdenie *Luscinia luscinia* na západnom Slovensku

Another breeding of Luscinia luscinia in western Slovakia

Ján Kočí¹ & Miloš MUCINA²

¹Scherera 36, 921 01 Piešťany, Slovensko; jan.koci@centrum.sk

²A. Dubčeka 14, 921 01 Piešťany, Slovensko

Slávik tmavý (*Luscinia luscinia*) hniezdi u nás pravidelne len na východnom Slovensku, kde západnú hranicu jeho hniezdneho rozšírenia tvoria zhruba rieky Topľa a Ondava (Mošanský

& Danko 2002). Ojedinelé hniezdenie tohoto druhu na západnom Slovensku bolo zistené pri obci Brunovce v r. 2002 (Kaňuščák & Kočí 2002).